

Satranç

A y b a r K a r a ç a y - Z i y a A h m e d o v

TANRILARIN DİLİ-KRALLARIN OYUNU

"Tanrıyla konuşurken senin kahrolası kemanını düşünemem!" -Beethoven-

Eserlerindeki keman partiyonlarının zorluğundan yakınan bir kemancıya yukarıdaki karşılığı vermiş büyük besteci. Müziğe "tanrıların dili" yakıştırmaları yapılması boşuna değil; satranç da "kralların oyunu" olarak bilinir malumunuz. Satranç ve müzik, kelimelerin kifayetsiz olduğu bir yerde buluşabilir mi acaba?

Sonbahar soğuklarının ilk hissedilmeye başladığı o cumartesi günü, Bilkent Üniversitesi ana kapısında bizi arabasıyla karşılayan centilmen, 7 yıldır ülkemizde bulunan, Bilkent Senfoni Orkestrası'nda şef ve Bilkent Üniversitesi Müzik Bölümü'nde akademisyen üstat Alfred Michourine'den başkası değildi. Kendisiyle 3 yılı aşkın süredir tanışmamıza vesile olan büyüktü Evgeni Vasiukov'la 40 yılı aşan sıkı bir dostlukları var. Bu sayıdaki konuğumuz Michourine'in sofrasına konuk olmak ayrı bir zevk oldu bizim için. Michourine, Vasiukov'un sayesinde tanış olduğumuz Rus mutfağı konusunda o kadar iddialı ki "Jenya (*Rusça'da Evgeni'nin sevgi kısıltması*) açılığa benim öğrencim olabilir ancak!" diyor.

Bu iddiasını kanıtlamada geç kalmıyor. Otomobilinin bagajındaki yiyecek paketlerini taşımasına yardım ettikten sonra birlikte mutfağa dalıyoruz. Titizlik göze çarpıyor hemen. Üstat yemek hazırlama, biz de yapmağın yanı sıra sofraya kurma ve salata hazırlama işlerini üstleniyoruz. Bu arada sofradaki çeşitlerin her birinin özelliklerini ve sağlığımıza katkısını ayrı ayrı anlatıyor. Biz de bu zengin ve leziz sofrada "yemediğimiz her şeyin sağlığımıza büyük yararı vardır" sözünü unutuveriyoruz doğrusu. Rossini'nin de iyi bir aşçı olduğunu hatırlatan Michourine, "hatta bu konuya müzikten daha fazla değer veriyordu" diyor. Bir taraftan da televizyonda futbolda şampiyonluk mücadelesi Spartak Moskova-Zenit maçını izliyoruz. Fotoğrafçılıkla ilgilenenleriniz "Zenit" markasını yakından tanıyorlar mutlaka. Güneşin doruk noktasında olması anlamındaki kelime St. Petersburg yakınlarında makinaların imal edildiği yerleşim yerinin ve ardından markanın adı olmuş. Ama Zenit bu önemli maçta Michourine'in hemşerilerine 3-1 yenilip 2.likle yetiniyor.

Stalin döneminin karanlık günlerinde kurşuna dizilen babasını küçük yaşta yitiren Michourine Moskovalı. "Hayatta olmamı ve müzik adamı olmamı anneme borçluyum. Annem soyadımızı değiştirmese ben de hayatta kalmazdım" diyor. Annesinin 7 yaşında götürdüğü müzik okulunda küçük Alfred'in olağanüstü müzik kulağı ve ritim duygusu keşfedilir. Artık hayatının yönü belirlenmiştir. Doğuştan gelen "mutlak kulak" yetisinin, aslında bütün atların ve köpeklerin de sahip olduğu bir özellik olduğunu söyleyen Michourine, yine de insanlarda milyonda bir görülen bu özelliğiyle müzisyenler arasında dahi çok kıskanılan bir konumda olsa gerek. Hiçbir referans olmadan sesleri, notaları kolaylıkla tanıyıp, ayırt edebilen mutlak kulaklar diapozona ihtiyaç duymuyorlar!

Okul yıllarında koro çalışmaları ardından klasikler, özellikle "hepimiz onun çocuklarıyız" dediği Beethoven çok etkiler üstadı. Mozart, Glinka, Tchaikovsky ve diğerleri öğrencilik yıllarını doldurur. Okulu başarıyla tamamlayan genç Michourine, Moskova Devlet Konservatuvarı'nı kazanır. O yoğun kültür ortamında satranca ilgi duyar. Vasiukov'la uzun sürecek bir dostluğun sağlam temellerini atarlar. Genç arkadaşlar bir hayli iddialı maçlar da yapmaktadırlar aralarında. Anlaşmalarına göre Michourine, Vasiukov 10 puana ulaşmadan 2,5 puan alırsa aralarındaki yıldırım par-

Şef Alfred Michourine, Bilkent Senfoni Orkestrası'nı yönetiyor.

tilerinin galibi olacaktır. Vasiukov'un yıldırım satrançtaki gücünü açıklamak için aralarında Smyslov, Bronstein, Tal, Geller, Petrosian, Fischer ve Karpov gibi satranççıların bulunduğu devlere karşı sayısız demet (yani çok sayıda parti içeren, genellikle ilk 10 partiyi kazananın galip addedildiği maç) galibiyeti bulunduğunu sadece Kasparov'a karşı galibiyeti olmadığını hatırlatalım. Bunun sebebi ise Kasparov'la sadece iki parti oynamış olmaları ve onda da 1-1 berabere kalmaları. Hatta bir keresinde Vasiukov 7-0 öndeyken Geller'in pes edip bıraktığı bir demet de var. Türkiye'de bulunduğu sırada ricalarını kıramayıp demet yapmayı kabul ettiği, tanınmış gazetelerimizin Pazar eklerinde satranç köşesi bulunan iki güzide yazarımızdan birini 10-0, diğeri 6-0 ve zorlanmadan yendiğini de hatırlatalım.

Moskova'nın müzik ve kültür ortamının tam odağındaki bir hayatı açıklayabilecek sayısız örnek arasında çarpıcı birkaçıyla yetinelim. Annesi büyük besteci Schostakovich'in evlenme teklifini reddetmeseydi Michourine'in hayatı yine büyük tehlike altında olacaktı. Michourine özel gecelerde "satranççıları arasındaki en iyi şancı ve müzisyenler arasındaki en iyi satranççı" dediği dünya satranç şampiyonu Vasily Smyslov'a eşlik edermiş piyanoda. Yaş gününe eşiyile birlikte gelen bir başka dünya şampiyonu "Magnificent" Tal'in alçakgönüllü ve sade tavırlarından bahsediyor. Örnekler saymakla bitecek gibi değil.

3 satranççı bir araya gelince satranç oynamak kaçınılmaz oluyor tabii. Michourine satranç tahtasını ve yıldırım saatini ortaya çıkardığında çocuklar gibi bir rekabet hissine kapılıyoruz hemen. Uzun süredir oynamadığını söyleyen Michourine biraz paslanmış gibi görünse de (*ilk 5 partide sadece 1 puan*) sonra birden açılıyor ve üst üste aldığı 3 galibiyetle aramızdaki küçük turnuvaya yeni bir heyecan getiriyor. Herkes birbirini 3-1 yendiğinden birinci belirlenemiyor. Gecenin ilerleyen saatine rağmen hiçbirimiz şampiyonu belirlemeden turnuvayı sonuçlandırmak niyetinde değiliz. Uzatmada Karaçay'a karşı piyade, Ahmedov'a karşı alet üstün konumdayken yaptığı birer kaba hatayla birinciliği kaçırarak Michourine centilmenliği elden bırakmıyor ve gece 03.30 sıralarında bizi arabasıyla evlerimize kadar bırakıyor. Ama hiçbirimiz turnuvadan tatminkar bir halde ayrılmıyoruz. Çünkü herkes bir rakibini yenmiş diğere yenilmiştir, gece kimse rahat uyuyamayacak. Orkestranın diğer satranççı üyelerinin de bulunacağı bir sonraki turnuva için sözleşip kozlarımızı o güne saklıyoruz. Yetiştirdiği toprakların kültürünü, dolaştığı sayısız ülkenin kültürleriyle harmanlayıp özümseyen, bunu öğrencileri, orkestra arkadaşları ve tüm çevresi ile paylaşan ve dünya kültürüne katkıda bulunan dopdolu bir hayat. Michourin ile bir geceyi iki sayfaya sığdırmak imkansız ama mümkün olduğu kadarıyla özetlemeye çalışalım. "Sanatçının başarısının temel ölçüsü toplumsal platformda belirlenir. Çağımızda bir dahinin ortaya çıkması çok daha zor olacaktır. Tarih herkesi yargılayacaktır, yaşamlarından sonra. Sportif ve bilimsel yarıları da var ama satranç kuşkusuz bir sanattır. İnsanı büyüleyen bir cazibesi var. Kendi alanlarında zirveye ulaşmış sanatçılar -şair, edebiyatçı, ressam, müzisyen vs.- arasında kıyaslanmanın mümkün ve doğru olmayacağı gibi, büyük satranççıları arasında bir kıyaslama yapmak da doğru değil bence. Taktik dehalar Morphy ve Tal muazzam eserler bi-

raktılar. Capablanca ise konumsal oyunun kralıydı. Son şampiyonlar Kasparov ve Kramnik hem taktik hem de konumsal becerilerini üst düzeye taşıyan, kendilerinden önceki satranç anlayışlarını özümseyen ve sentezleyen bir stil oluşturdular. Satranç tarihinde yepyeni bir çağı başlattılar. Tüm sanat, bilim ve sporlarda zirveleri hedefleyen genç kuşaklar kendinden önceki değerleri özümsemelidir. Aksi pek mümkün değildir. Yaratıcılığın beirebilmesi için önce geçmiş kültürleri bilmeli."

Eğitim konusunda Michourine uzmanlaşmanın mümkün olduğunca erken yaşta başlaması gerektiğini söylüyor. Bilim ve sanatlarda yetenek ve ilginin yanı sıra erken yaşta eğitim almanın önemini vurguluyor. Özellikle bilim, sanat ve sporlarda detaylarda uzmanlaşılırken büyük bir ayrışmanın yaşandığı çağımızda. Ne yazık ki ülkemizde çok büyük çoğunluk üniversiteye kadar neredeyse tekdüze bir eğitim alıyor, uzmanlaşma ise bazen üniversitenin son sınıfında bile başlayabiliyor. Zirveye ulaşmak kolay değil. Kasparov'u tahtından indiren Kramnik henüz 11 yaşındayken şehirlerindeki bir satrançsever kendisi ve ailesinden habersiz, Mikhail Botvinnik'e bir mektup yollar ve bu küçük yeteneğin Botvinnik'in satranç okuluna kabul edilmesini rica eder. Kramnik anlatıyor: "Botvinnik o tür mektuplardan yüzlerce alıyordu herhalde, ama cevap vermiş ve oynamış olduğum oyunlardan istemiş. Hayranım derhal bazı partilerimin notasyonunu postalamış. Botvinnik yardımcıları ile birlikte oturmuş ve kendisine gönderilen oyunlarından ilk 5 partiyi inceledikten sonra 'tamam, bu çocuğu okulumuza kabul ediyoruz' demiş. Yardımcıları 'aman Mikhail Moiseevich, karar vermeden önce diğer oyunlarına da bir baksaydık...' diyecek olmuşlar ki Botvinnik 'bakacağız elbette, ama çocuğu kabul ediyoruz!' diye kestirip atmış. Üstadı etkileyen neydi bugün bile tam olarak emin değilim. Belki o yaşta bir çocuğun oyun ortasından oyun sonuna geçişlerde gösterdiği beceridir kim bilir? Benim ilk satranç kitaplarım oyun sonu ağırlıklı olup bir tanesi de Karpov'un seçme partilerini içeriyordu."

Yeteneklerin keşfi ve yönlendirilmeleri tesadüfler içerebilir ama sonrasında başarı için gerekli uzun süreç tesadüflere bırakılamaz. Kasparov küçük yaştan itibaren bir zamanlar Sovyetler'de ikinci adam olan halkının bilim ve sanatına, kültür olaylarına son derece düşkün Haydar Aliyev'in ilgi ve desteğini görmüştür. Genç Karpov, Vasiukov'un kendisini Botvinnik'le tanıştırmışından sonra destek görmüştü. Bizim de ilgi ve destek bekleyen miniklerimiz var. Dünya Yaş Grupları Şampiyonası'nda 10 yaş altı grupta yarışan kızımız Kübra Öztürk 70 yarışmacı arasında 9., 12 yaş altı grubunda Betül Cemre Yıldız 78 yarışmacı arasında 11. oldular. Özellikle Kübra, sürekli kazandığı ilk beş tur yarışmayı önde götürdü ve madalya alması işten bile değildi. Aslı Bayrak, Emre Can, Atakan Şirin ve Mustafa Yılmaz da umut vaat eden sonuçlar aldılar. Başta yine Türkiye Zeka Vakfı'ndan olmak üzere destek bekleniyor.

Michourin ile geçen saatleri özetlemeyi dahi beceremedik doğrusu... An-

kara'nın en iyi satranççılarından ve aşçılarından biri Bilkent'te bilgi, deneyim, görüş ve sofrasını öğrenci, sanatçı, sanatsever herkesle paylaşmaya hazır. Siz en iyisi ilk fırsatta, sözün yetmediği konuşmanın bittiği yerde ruhunuzu Michourine yönetimindeki Bilkent Senfoni Orkestrasının nağmelerine bırakın.

Türkiye Zeka Vakfı değerli yöneticilerinden ve Satranç dergisi yazı işleri müdürü Nihal Sandıkcı genç yeteneklerimizden Kıvanç Haznedaroğlu ile

Vasiukov,E - Bebchuk,E (C55) 2001 Dünya Veteran Şampiyonası

1.e4 e5 2.Fc4 Af6 3.d3 Ac6 4.Af3 h6 5.0-0 d6 6.c3 Ve7 7.Abd2 g5 8.Fb3 Fg7 9.Ac4 Fe6 10.Ae3 0-0-0 11.Fa4 Ab8 12.c4 Abd7 13.Fd2 Ah5 14.Ad5 Fxd5 15.cxd5 Af4 16.Fe3 Şb8 17.g3 Ag6 18.Ad2 h5 19.Ac4 Ab6 20.Aa5 Şa8 21.Axb7! [21.Fc6!?] 21...Şxb7 22.Fc6 Şc8 [22...Şb8 23.a4 Vf6 (23...h4 24.g4; 23...a5 24.Vb3; 23...Af4 24.a5) 24.a5] 23.a4 Kdg8 [23...h4 24.a5 hxg3 25.fxg3] 24.a5 Ad7 25.Fxa7 [25.Vb3 Şd8 (25...Ve8 26.Vb7 Şd8 27.Kfc1) 26.Vb7 Ve8 27.Kfc1 Agf8 28.Fb5 Şe7 29.Kxc7 a6 30.Fa4 f6 31.Kc8 Vg6 32.Kac1] 25...Vf6 [25...Şd8 26.Fe3 Ab8 27.Vb3 Axc6 28.dxc6 Ve8 29.Vb8 Şe7 30.Vxc7 Şe6 31.b4 g4 32.b5 Ae7 33.a6; 25...h4 26.Vb3 Şd8 27.Fe3 hxg3 (27...g4 28.a6 hxg3 29.fxg3; 27...Vf6 28.a6;

Büyükusta Evgeni Vasiukov, Eskişehir İletişiminden imal at figürlü piposuyla.

27...Af4 28.gxf4 gxf4 29.Fa7 Vg5 30.Şh1 Vg4 31.f3 Vh3 32.Vb7) 28.fxg3; 25...g4 26.a6 Şd8 27.Fe3] 26.a6 Şd8 [26...Ae7 27.Fb7 Şd8 28.Fe3] 27.Kc1! Ah4 [27...Fh6 28.Fe3; 27...g4 28.Fxd7 Şxd7 29.Va4 Şe7 30.Kxc7 Şf8 31.Fb8] 28.gxh4 gxh4 29.Şh1 Fh6 30.Fe3 Fxe3 31.fxe3 Vg5 32.Vf3 Ab6 33.a7 1-0

Ülker,A - Stojanovic,S (YUG) (B11) Yazışmalı 1998-2001 (Notlar: Dr. Ülker)

1.e4 c6 2.Ac3 d5 3.Af3 Fg4 4.h3 Fxf3 5.Vxf3 e6 6.d4 [Teorideki bir er fedası. Karşılığında Beyaza gerçekten "zaman üstünlüğü" kazandıracığını söylemek zor.] 6...dxe4 7.Axe4 [7.Vxe4 de oynanabilir. Sıyahın eşitlik sağlaması kolaylaşır.] 7...Vxd4 8.Fd3 Ad7 9.Fe3 Vd5 [9...Vxb2 10.Şe2 Sıyah 2. eri alır ama çok zaman kaybeder.] 10.0-0-0 [10.Vg3 de mümkün.] 10...Vxa2 11.Vg3 Agf6 12.Axf6 Axf6 13.Vc7 [Daha iyi bir seçenek görünmemektedir.] 13...Fb4 14.c3 Fxc3 15.bxc3 Va3 16.Şc2 Vxc3 [Zorunlu değil, sürekli kiş imkanı da var.] 17.Şxc3 Ad5 18.Şb2! 18...Axc7 19.Fc4 b5 20.Fb3 Ad5 21.Fxd5 cxd5 22.Ka1 a5 23.Khc1 Şd7 24.Fb6 [24.Ff4 Ka7 25.Fe3 Ka6=] 24...Ka6 25.Fxa5 Kha8 26.Fc3 Kxa1 27.Kxa1 Kxa1 28.Şxa1 f6?! 29.Şb2 e5 30.Fb4 d4 31.Ff8 g5 32.Şb3 Şe6 33.Fc5 f5 34.Şb4 f4?! 35.f3 Şd5 36.Fe7 h6 37.Şb3 Şe6 [37...e4 38.Şc2 Şe5 39.Ff8 h5 40.Fe7 exf3 41.gxf3 Şf5=] 38.Ff8 h5 39.Şc2 Şf5 40.Şd3 g4 41.hxg4 hxg4 42.Fb4! gxf3 43.gxf3 Şg5 44.Şe4 Şh4 45.Şxe5 Şg3 46.Şe4 Şf2 47.Fc5 1-0

Satranç Federasyonu çeşitli atılımlar yapmaya çabalıyor. Olumlu olan tsf.org.tr sitesinde yayınlananlara görüş/eleştiri istenmesi. Biz de birkaç söz söylemek isteriz. Getirilmesi düşünülen milli oyuncu seçme sisteminin, içerdiği "uyum puanı" gibi parametrelerle içinden çıkılması imkansız bir hal alması kaçınılmazdır. (Düşünebiliyor musunuz Kasparov'a ya da McEnroe'ya uyum puanı verilmesini?) Sporcu uyarı/dişiplin cezası ya alır ya da almaz. "Filanca daha uyumlu milli takıma o girsin" anlayışı kabul edilemez. Dişiplin cezası almadığı sürece "Türkiye Şampiyonu olmak milli olmak için yeterli olabilir" görüşünün de savunulacak bir tarafı yok. 5 ya da 6 kişilik milli takımında 1 kontenjan hakkı en uygundur. Satranççılarımız milli müsabakalar için günlerce yabancı konsoloslukların kapısında bekletiliyor, bazen saygısız muamelelerle karşılaşabiliyorlar. Kimi işinden gücünden, kimi okulundan geri kalıyor. Avrupa Takımlar Şampiyonası için son ana kadar hala vize alamayan millilerimizin durumu belirsizdi. Önceki ve diğer federasyonlarda olduğu gibi tüm sporcularımızın vize işlemleri federasyonca üstlenilmelidir. Oyuncu seçimini, oynanan oyunların kalitesini baz alarak gerçekleştirmeye çalışmak anlamsız olduğu gibi federasyonda bu seçimi kim yapabilecektir? Oyuncuların oyunlarını analiz edip göndermelerinin istenmesiyle kabul edilemez, analizler bir satranççının gizli silahlarıdır. Kamp, turnuva ve çalışmalara katılmanın cezalandırılması ancak profesyonel ortamlarda mümkün olabilir. Bürokrasi asla sportif ilkelerin önüne geçmemelidir. Aynı zamanda iyi bir satranççı da olan büyük şampiyon güreşçi Karalın'ın, son olimpiyatta hakem hatası ile yitirdiği altın madalyayı hakkı olduğu halde "masa başında kazanılmış" diyerek reddettiğini hatırlatalım. Son olarak satranççıları motive etmeye çalışarak başarı getirilemeyeceği açıkça ortaya çıkmıştır sanırım. Saygılarımızla... (Değerli okuyucularımız, görüş ve eleştirilerini iletmek için tsf.org.tr sayfasından yararlanabilirler.)

